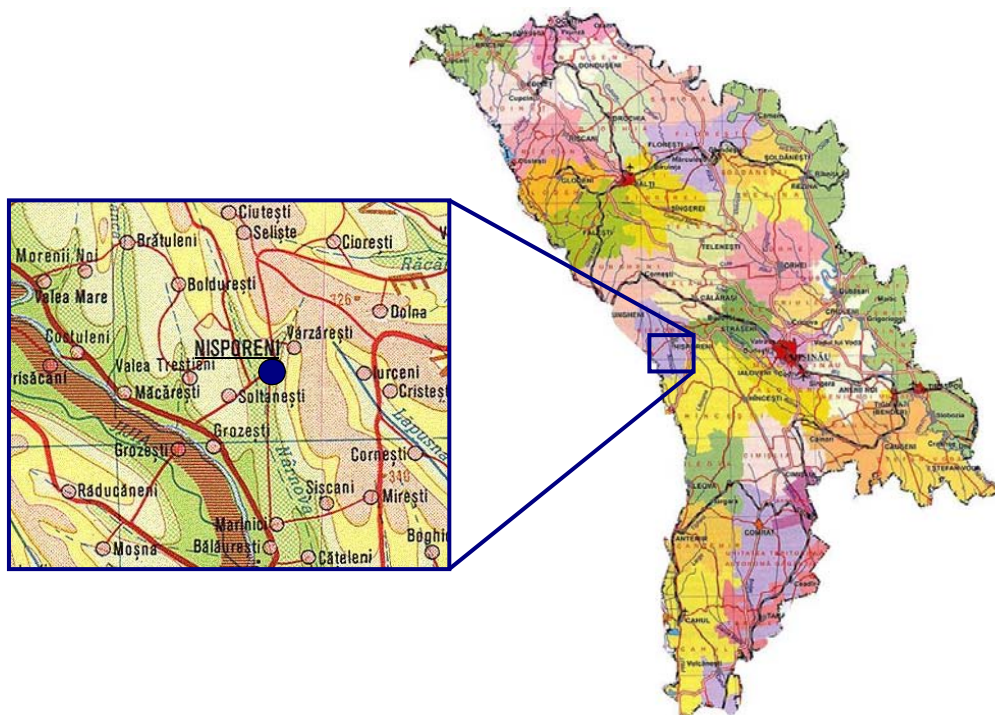

STRATEGIA DE DEZVOLTARE SOCIO-ECONOMICĂ A OR. NISPORENI, 2022-2028

«ORAȘ ÎN CARE MERITĂ SĂ TRĂIEȘTI»

Document realizat de către primăria or. Nisporeni cu asistență consultativă experților naționali

Nisporeni, octombrie 2021

CUPRINS:

LISTA ABREVIERILOR.....	
1. INTRODUCERE.....	
2. CADRUL GENERAL SDSE.....	
2.1 Viziunea de dezvoltare.....	
2.2 Valorile SDSE.....	
3. STUDIUL DIAGNOSTIC PRIVIND DEZVOLTAREA ECONOMICĂ LOCALĂ..	
3.1 Date generale despre oraș.....	
3.2 Situația demografică.....	
3.3 Situația social-economică.....	
3.4 Administrația publică locală.....	
4. ANALIZA SWOT.....	
5. OBIECTIVELE STRATEGICE.....	
5.1 Dezvoltarea economică locală robustă, durabilă și inclusivă.....	
5.2 Administrație publică locală performantă și competentă.....	
5.3 Infrastructura locală dezvoltată, fiabilă și prietenoasă mediului.....	
5.4 Servicii sociale accesibile și coerent integrate.....	
6. CADRUL DE MONITORIZARE A STRATEGIEI.....	
7. RISCURI SI IMPEDIMENTE DE IMPLEMENTARE.....	
8. PLANUL DE ACȚIUNI.....	

ABREVIERI:

SDSE	Strategia de Dezvoltare Socio-Economică
SWOT	S - Puncte Tari; W – Puncte Slabe; O – Oportunități; T - Amenințări
APL	Administrația Publică Locală
UAT	Unitatea Administrativ Teritorială
DOFM	Direcția Ocuparea Forței de Muncă, Nisporeni
DEL	Dezvoltarea Economică Locală
ONG	Organizații Necomerciale
BNS	Biroul Național de Statistică
CNH	Comisia Națională de Heraldică pe lângă Președintele Republicii Moldova
ACC	Asociația de Coproprietari în Condominiu
ANRE	Agenția Națională pentru Reglementare în Energetică
SI	Sistem Informațional
CSE	Consiliul Social-Economic pe lângă Primarul or. Nisporeni
MIM	Mijloace de Informare în Masă
ABN	Asociația Băștinașilor din or. Nisporeni
AGEPI	Agenția de Stat pentru Proprietate Intelectuală
IAN	Incubatorul de Afaceri Nisporeni
ZEL	Zona Economică Liberă
CCI	Camera de Comerți și Industrie, Filiala Ungheni
ADR Centru	Agenția pentru Dezvoltare Regională Centru
PPP	Parteneriat Public Privat
FDR	Fondul de Dezvoltare Regională
FEE	Fondul de Eciciență Energetică
FR	Fondul Rutier

1. INTRODUCERE

1.1 Necesitatea elaborării

Strategia de Dezvoltare Socio-Economică a or. Nisporeni pentru anii 2022-2028 (*în continuare, SDSE*) reprezintă cadrul de dezvoltare a or. Nisporeni pe termen lung. Acest document va servi drept punct de pornire pentru elaborarea bugetelor anuale ale or. Nisporeni, cât și lansarea implementării de inițiative de dezvoltare a orașului, inițiative susținute, inclusiv și de partenerii de dezvoltare externi.

La elaborarea documentului s-a ținut cont și de expertiența și rezultatele obținute în procesul implementării documentelor de planificare strategică cu impact local, raional, regional și național, inclusiv implementarea Strategiei de Dezvoltare Socio-Economică a or. Nisporeni, 2014-2020.

Elaborarea documentului a avut loc într-un mod transparent, participativ, vast și orientat, realizat prin atragerea părților interesate în înțelegerea atingerii obiectivelor documentului. Procesul de elaborare a constat în colectarea informației din sursele primare și secundare. La fel, elaborarea proiectului de document s-a materializat și prin organizarea de ședințe cu actorii locali.

Necesitatea elaborării SDSE este dictată de consolidarea comunității locale în jurul unor obiective recunoscute și acceptate de actorii locali din diferite segmente social-economice, precum și de interesele persoanele defavorizate, întreprinzători și reprezentanți ai autorităților publice locale. Reușita realizării SDSE va fi posibilă cu participarea largă, conștientă și hotărâtă a celor mai largi segmente din unitatea administrativ teritorială.

SDSE este un document de planificare strategică pentru prioritizarea obiectivelor și pentru implementarea acțiunilor corespunzătoare, reprezintă un instrument pentru repartizarea eficientă și transparentă a resurselor disponibile, precum și pentru potrivirea obiectivelor pe termen mediu cu cele pe termen lung, fapt ce impune revizuirea anuală a SDSE în vederea ajustării parametrilor acesteia la realități.

SDSE va fi implementată pe bază de programe. Programele derivă din SDSE și, respectiv, contribuie la implementarea acesteia prin detalierea și concretizarea acțiunilor ce urmează a fi realizate într-un domeniu sau subdomeniu de activitate.

Planul de implementare a SDSE este un document ciclic, care se actualizează în fiecare an și se aprobă de către organul competent a administrației publice locale.

1.2 Principiile elaborării

La laborarea SDSE a or. Nisporeni au fost aplicate următoarele principii:

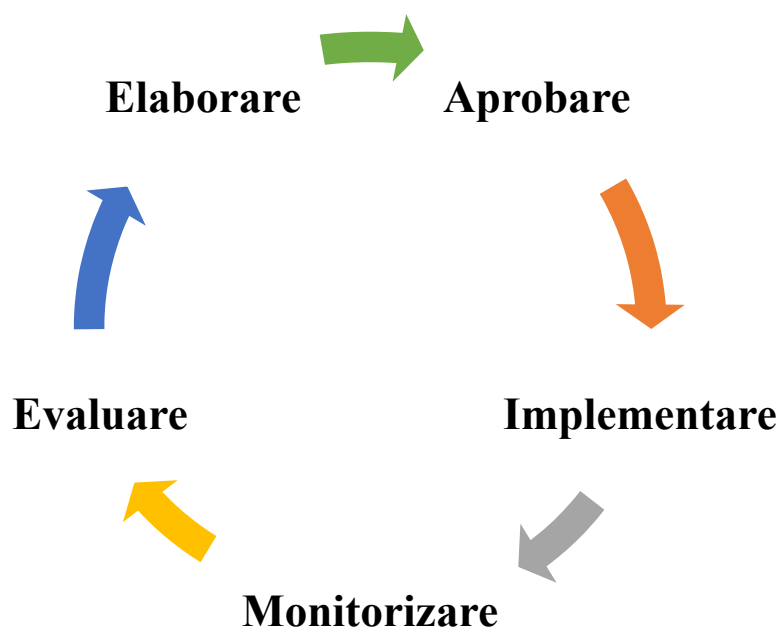
- a) Reflectarea în obiectivele, programele, proiectele și acțiunile SDSE a unei viziuni complexe asupra problemelor social-economice cu care se confruntă UAT și modalitatea de utilizare a resurselor pentru soluționarea acestor probleme.
- b) Orientarea acțiunilor de realizare a SDSE spre obținerea în perioada de referire a unor rezultate concrete spre ridicarea nivelului de bunăstare a populației în ansamblu.

- c) Prioritizarea obiectivelor în scopul obținerii unor rezultate maxime cu utilizarea resurselor disponibile, astfel încât efectele corespunzătoare să fie resimțite în perioada vizată de SDSE.

1.3 Procesele ciclului de viață a SDSE

Procesele SDSE constau din (1) Planificarea elaborării documentului, (2) Elaborarea implicată, transparentă și cuprinzătoare, (3) Aprobarea documentului la ședința organului suprem deliberativ din cadrul UAT, (4) Implementarea prin includerea programelor, proiectelor, acțiunilor în planurile corespunzătoare a actorilor implicați, (5) Monitorizarea ține de măsurarea implementării activităților, efectuarea de ajustări de corecție, (6) Evaluarea gradului de realizare a obiectivelor, a modului de utilizare a resurselor și impactul economico-social al documentului asupra bunăstării or. Nisporeni.

Ciclul de viață SDSE a or. Nisporeni

2. CADRUL GENERAL AL SDSE

2.1 Viziunea de dezvoltare SDSE

Direcția de dezvoltare a or. Nisporeni se axează pe principalele direcții strategice de dezvoltare națională având obiective axate pe valorificarea triumghiului strategic de dezvoltare social-economică a localității: **(1)** autoritatea publică locală responsabilă și eficientă, **(2)** antreprenori locali contribuabili și cu potențial de atragere și valorificare a investițiilor, **(3)** grupuri locale influente, proactive și cooperante.

Nisporeni – oraș cu o industrie competitivă, atractiv, accesibil, prietenos mediului, cu o infrastructură dezvoltată. Nisporeni - oraș în care vrei și merită să trăiești.

2.2 Valorile SDSE

Realizarea viziunii va fi realizată dacă toate părțile interesate ale comunității vor accepta SISTEMUL DE VALORI care se vor regăsi în toate activitățile desfășurate, reprezentând direcții de mers către bunăstare. Sistemul de valori:

Transparență

Dialog amplu, deschis și acceptat de comunitate în ansamblu, repartizarea informată a resurselor disponibile, informare și comunicare în procesul de realizare a acțiunilor strategiei de dezvoltare.

Responsabilitate

Asumarea de obligații corespunzătoare și discutarea rezultatelor în cadrul interacțiunii dintre autoritățile publice, sectorul asociativ și antreprenorii locali. Fiecare actor va răspunde pentru urmările acțiunilor realizate.

Cooperare

Colectarea, sistematizarea și diseminarea propunerilor, informațiilor, reflecțiilor privind modul de atingere a obiectivelor și soluționării problemelor. Neînțelegerile și divergențele vor fi diminuate.

Non-discriminarea

Implicarea tuturor grupurilor comunitare în procesul de elaborare, implementare și evaluare a strategiei de dezvoltare.

Cooperare

Stabilirea de relații durabile cu toate părțile interesate. Orice acțiune cu impact va fi discutată cu întreaga comunitate și implementată cu acordul majorității.

3. STUDIUL DIAGNOSTIC PRIVIND DEZVOLTAREA ECONOMICĂ LOCALĂ

3.1 Date generale despre oraș

Or. Nisporeni este situat în partea centrală a Republicii Moldova (Podișul Codrilor) și este oraș-reședință a Raionului Nisporeni. Localitatea se învecinează cu comunele Vărzărești, Iurceni, Șișcani, Marinici și cu satele Bolțun, Milești, Grozești, Bărboieni și Soltănești. Distanța pînă la or. Chișinău este de cca 70 km, iar pînă la or. Iași, România este de cca 90 km. Distanța pînă la drumul internațional M1 "Chișinău-Leușeni" este de cca 20 km.

Distanța pînă la cea mai apropiată stație de cale ferată, Bucovăț este de cca 36 de km. Orașe megieșe: la Nord cu raioanele Ungheni și Călărași, la Est cu raionul Strășeni și la Sud cu raionul Hîncești.

Or. Nisporeni fizico-geografic este divizat în 9 (nouă) sectoare convenționale: "Ciurleasa", "Bărboiu", "Fundătura", "Țonea", "Podiș", "La Vărzărești", "Satul Nou", "Industrial" și "Centru". Fiecare sector are propriul grad de dezvoltare și înzestrare tehnico-utilitară.

Principalele simboluri oficiale de identificare a or. Nisporeni sînt *stema* și *steagul*, aprobate prin ședința CNH din 04.11.2005. Descrierea și reprezentarea grafică a atributelor sînt ilustrate în amănunțime pe situl Primăriei.

Orașul dispune de 4 biserici și o mănăstire. Prima a fost construită în 1816, iar a doua în anii 1860 și ambele poartă numele Sf. Arhangheli Mihail și Garviil. Astfel, Hramul localității este pe 21 noiembrie, de ziua Sf. Arhangheli. A treia biserică, Adormirea Maicii Domnului, are o istorie recentă, fiind zidită în 2000, în sectorul Satul Nou cu efortul localnicilor. Mănăstirea Ștefan cel Mare este cea mai nouă mănăstire de pe teritoriul Republicii Moldova. Ea este situată pe dealul Ghiharea.

Tot pe acelaș deal este amplasată și cea mai înaltă și luminoasă cruce, numită "Crucea Mântuirii Neamului Românesc", care reprezintă o construcție metalică cu o înălțime de cca 35 m, dotată cu sistem de iluminare nocturnă, construcție realizată după modelul edificiului de la Putna.

Fondul Funciar

Suprafața totală a terenurilor or. Nisporeni este de 9203,20 ha conform datelor cadastrului Fondul Funciar. Această situație este neschimbătoare pe parcursul ultimilor zece ani (2010-2020).

Clasificarea terenurilor conform destinației și pe categorii de întrebuințare

N	Categoria	Suprafața, ha
1	Terenuri cu destinație agricolă, din care - arabil: 506,62, ha - plantații multianuale: 1290,99 ha - pășuni: 501,28 ha - alte terenuri: 113,91 ha	4412,8
2	Terenurile din intravilanul localității	1127,83

3	Terenurile destinate industriei, transporturilor, telecomunicațiilor și terenurile cu alte destinații speciale	146,86
4	Terenurile fondului silvic	2932,60
6	Terenurile fondului apelor	234,43
7	Terenurile fondului de rezervă	348,68
TOTAL:		9203,20

Sursa: Primăria or. Nisporeni

Cele mai mari suprafețe de terenuri sînt ocupate de terenurile cu destinație agricolă, urmate de terenurile fondului silvic, iar cele mai mici suprafețe de terenuri sînt ocupate de utilități. UAT nu dispune de terenuri destinate protecției naturii, ocrotirii sănătății, activităților recreative, terenurile de valoare istorico-culturală, zonelor urbane și ale zonelor verzi.

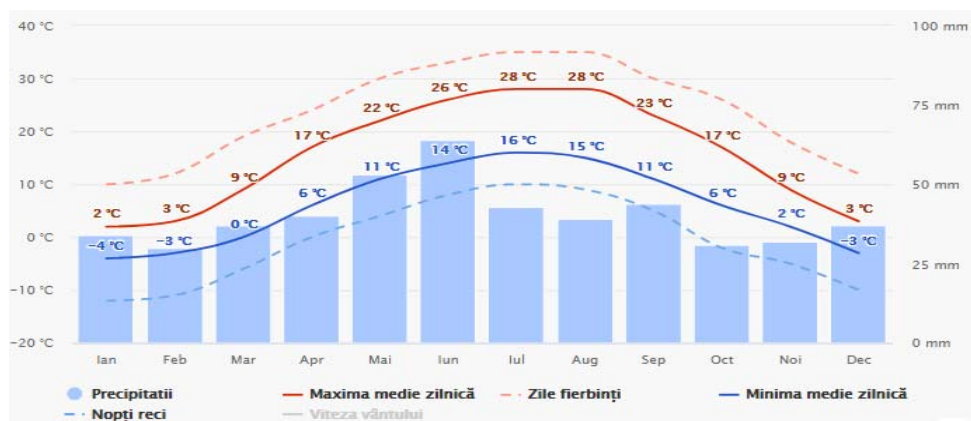
Apele de suprafață și apele subterane

Din punct de vedere hidrografic, or. Nisporeni se află în limitele bazinului Prut. Apele de suprafață sînt insuficient valorificate, inclusiv pentru irigare. În această regiune au loc cele mai mari captări de apă tehnică, în comparație cu baziunul hidrografic Nistru, unde au loc cele mai mari captări de apă potabilă.

Conform Planului de Management Integrat a Bazinelor Hidrografice a Republicii Moldova, raionul Nisporeni este parte a Bazinului Hidrografic Prut, iar Nirnova este afluentul de baza din raion, care traversează localitățile de la nord spre sud. Din punct de vedere a surselor de captare a apei, raionul Nisporeni are un nivel bun de asigurare cu apa, datorită proximității cu riul Prut, în timp ce rezervele de apă subterane nu sînt la fel de prezente ca în raioanele învecinate, cum ar fi exemplul raionului Ungheni. Pe riul Prut funcționează 4 stații de captare, dintre care una este în raionul Nisporeni, satul Grozești, care aprovizionează cu apă potabilă orașul Nisporeni și satele Varzarești și Grozești..

Clima

Clima este moderat-continentală și poartă un caracter instabil. Temperatura medie a aerului este egală cu +8 - +9 grade C, iar la suprafața solului între +10 - +11 grade C. Minima absolută a temperaturilor constituie -33 grade C, iar maxima + 40 grade C. Perioadele reci ale anului sînt scurte. Primele înghețuri apar în luna octombrie, ultimele în luna aprilie. Durata perioadei de temperatură fără ger este de cca 174 – 179 zile. Cele mai mari cantități anuale de precipitații constituie 500-550 mm. Precipitațiile solide sînt caracteristice în special, pentru lunile ianuarie – februarie.

Sursa: meteoblue.com

3.2 Situația demografică

Populația or. Nisporeni constituie cca 11.119 locuitori. Numărul mediu al gospodăriilor casnice este de cca 5600. Conform tabelului de mai jos se atestă o descreștere a populației cu cca 2,6 % anual deși pentru viitor statisticile prognozează creșterea numărului de locuitori cu cca 3-5% anual.

Populația prezentă a or. Nisporeni, mii persoane

	2018	2019	2020
Or. Nisporeni	11442	11378	11119

Sursa: BNS

Potrivit datelor recesămîntului din anul 2014, componența pe naționalități a populației orașului este formată din 80,5% moldoveni, 17,9% români, 0,7% ruși și 0,9% alte naționalități. Distribuția pe sexe a populației orașului Nisporeni este una în care balanța înclină în favoarea femeilor, raportul bărbați/femei este de 48,6% la 51,4%.

Numărul șomerilor (a persoanelor economic active) înregistrați la DOFM or. Nisporeni este de cca 233 persoane (care beneficiază de ajutorul de șomaj), conform situației de la începutul anului 2021. Însă neoficial numărul șomerilor neformali este cu mult mai mare, întrucît unii din ei sînt încadrați la lucrările agricole sezoniere sau activează în calitate de zilieri sau au migrat la munci în alte localități (peste hotare sau în interiorul țării).

Locuri de muncă vacante pe sectoare de activități pe or. Nisporeni, 2021

N	Domeniu de activitate / sector	Nr de locuri vacante, unități
1	Industria prelucrătoare	123
2	Producția și furnizarea energiei electrice, termice, gazelor naturale, apă caldă și aer condiționat	6
3	Distribuția apei, salubritate, gestionarea deșeurilor, activități de decontaminare	1
4	Construcții	5
5	Comerț cu ridicata și cu amănuntul, întreținerea și reparația autovehiculelor și motocicletelor	61
6	Transport și depozitare	8
7	Activități de cazare și alimentație publică	2

8	Administrație publică și apărare, asigurări sociale obligatorii	5
9	Învățământ	10
10	Sănătate și asistență socială	27
11	Alte activități și servicii	22
TOTAL:		272

Sursa: DOFM, or. Nisporeni

Principalele cauze a migrației forței de muncă, inclusiv forță de muncă calificată, sînt venituri insuficiente și lipsa locurilor de muncă bine plătite. La situația din septembrie, 2021 cca 114 de persoane înregistrate cu statut de șomeri au fost încadrate în cîmpul muncii. Chiar dacă numărul celor ocupați oficial oscilează, problema șomajului rămîne destul de acută. Locuri de muncă vacante, înregistrate la DOFM, ianuarie 2021 constituie cca 272 de unități.

3.3 Situația social-economică

Componenta economica

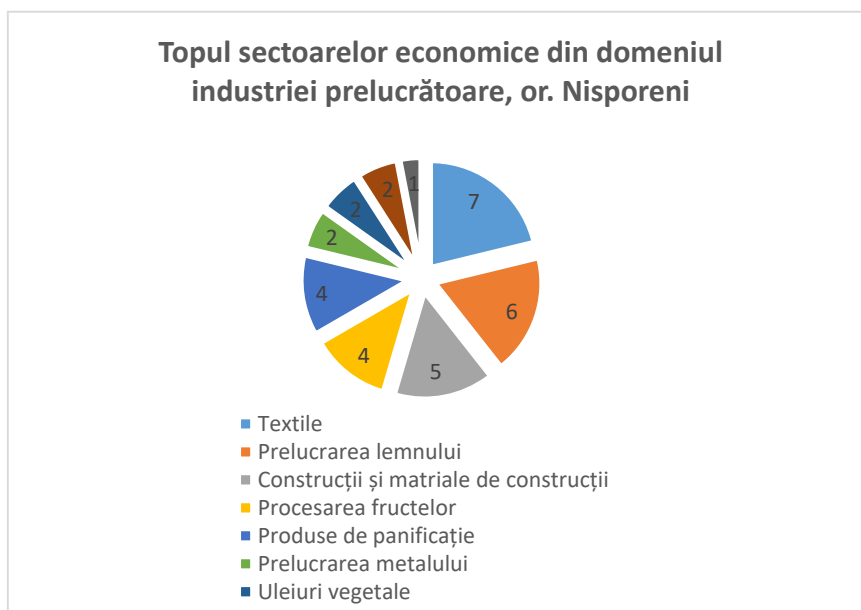
Venitul mediu pe cap de locuitor în localitate este de cca 4200 lei. Sectoarele economice preponderente sînt industria prelucrătoare, comerțul, serviciile și lucrările de bunuri. Nisporeni a păstrat și a amplificat avantajele sale relative, determinate de structura diversificată a industriei și comerțului, de caracterul divers al infrastructurii și al sferei serviciilor. Economia locală este reprezentată de cca 380 de agenți economici, cca 40 de întreprinderi industriale și 1350 gospodării țărănești. Sectorul privat este veriga cea mai importantă, care contribuie la formarea bugetului UAT.

Întreprinderile locale, la care numărul de angajați depășește 50 de persoane, conform situației din anul 2019

Denumirea întreprinderii	Sector de activitate	Profil de activitate	Număr, angajați
ÎCS "Nires Internațional" SRL	Industria prelucrătoare	Fabricarea încălțămintei	440
"Nisporeni Silva" ÎS	Silvicultură	Silvicultura și alte activități forestiere	148
"Codreanca" SA	Industria prelucrătoare	Fabricarea de articole confecționate din textile (excepție îmbrăcăminte și lenjerie de corp)	89
"Baza de transport auto Nr. 20" SA	Transporturi	Transporturi urbane și suburbane de călători	84
"Nis Struguraș" SRL	Industria prelucrătoare	Fabricarea vinurilor din struguri	70
"Tavisma" SRL	Transporturi	Transporturi cu taxiuri	70
"Nisprofcon" SRL	Construcții	Lucrări de construcție a clădirilor rezidențiale și nerezidențiale	67
"Apă Canal Nisporeni" SA	Utilități publice	Captarea, tratarea și distribuția apei	52

Sursa: Primăria or. Nisporeni

În or. Nisporeni sectorul industriei prelucrătoare îmbrățișează următoarele domenii - producerea băuturilor alcoolice, procesarea fructelor și producerea conservelor, fabricarea încălțămintei, prelucrarea lemnului (fabricarea produselor din lemn, mobilier), prelucrarea metalului și a derivatelor din metal, producerea produselor de patiserie, construcții și producerea articolelor de și pentru construcții, textile și producerea articolelor vestimentare. Anume în acest sector sînt cei mai mulți angajați. Aceste întreprinderi prin însăși competitivitatea produselor deja fabricate reprezintă recipienți atractivi de investiții.

Sursa: Primăria or. Nisporeni

Relansarea și dezvoltarea economică a țării în totalitate depinde de nivelul de dezvoltare economică a fiecărui sat și oraș. Cu cît mai prospere vor fi economiile localităților, cu atît mai dezvoltată va fi economia națională, și invers, cu cît mai slabe vor fi economiile locale, cu atît mai istovită va fi economia națională a țării.

Parteneriatele Public-Private, Parcurile Industriale, Zonele Economice Libere sînt instrumente, care contribuie la dezvoltarea social-economică a localităților prin investiții autohtone și străine, consolidarea competitivității produselor și serviciilor, crearea locurilor de muncă, dezvoltarea antreprenoriatului, creșterea eficienței și calității serviciilor, reducerea costurilor, precum și utilizarea eficientă a patrimoniului public.

Elementele principale de atractivitate pentru investitori, rezidenți ZEL, sînt facilitățile de ordin fiscal și vamal, care le sînt acordate, precum și scutirea de compensarea pierderilor cauzate de excluderea din circuitul agricol a terenurilor, pe care sînt amplasate subzonele ZEL.

Un teren cu suprafața de 23,7083 ha din extravilanul or. Nisporeni și altul cu suprafața de 2,4070 ha amplasat pe str. Toma Ciorbă, or. Nisporeni, au fost transmise în folosința administrației zonei libere. În anul 2018 a fost realizat un amplu studiu de fezabilitate privind crearea subzonei economice libere în or. Nisporeni, atragerea de investiții rămânând o prioritate pentru crearea condițiilor pentru creșterea economică durabilă pe termen mediu.

Incubatorul de Afaceri din Nisporeni (IAN), creat pentru a spori valorificarea oportunităților oamenilor și întreprinderilor din regiune prin realizarea potențialului economic care rezultă din creșterea productivității și competitivității, la moment găzduiește 41 de rezidenți, din care 73% (30 antreprenori) sunt companii nou create, cu un număr total de 121 angajați, dintre care 69 tineri. Gradul de ocupare a spațiului oferit în locațiune este de 100 % (1006 m2 oferiți în locațiune) agenților economici.

Infrastructura turistică hotelieră din or. Nisporeni este slab dezvoltată fiind reprezentată de doar de câteva structuri de primire turistică cu funcții de cazare "Prietenia" (or. Nisporeni, str. Alexandru cel Bun, 47) cu o capacitate de 10 locuri, „NisprofCon,, (or. Nisporeni, str. Fântânilor, 1) cu o capacitate de 24 de locuri, pensiunea „La Praf,, cu o capacitate de 6 locuri precum și hotelul de pe teritoriul Stadionului Raional care la moment are o capacitate de 4 locuri dar în curând urmează a fi inaugurat un nou hotel cu o capacitate de 50 de locuri.

Întrucât, turismul este un sector cu posibilități de generare a beneficiilor social-economice, care se compun din venituri, locuri de muncă, contribuții la buget, el poate servi drept catalizator pentru dezvoltarea altor sectoare ale economiei locale. Resursele turistice ale localității reprezintă un complex de mediu, atât natural, cât și antropic (monumente, muzeu, elemente de folclor, artă populară, meșteșuguri etc).

Or. Nisporeni face parte din ruta turistică vitivinicola "Drumul Vinului". Orașul Nisporeni este inclus în Programul Național pentru zona de Centru „Drumul vinului”. Localitatea este înconjurată de impunătoare suprafețe de vii (aproximativ 818 ha), principalele soiuri de vie fiind cele albe (Aligote, Sauvignon, Chardonay). Principalul actor în domeniul vinificației este fabrica de vinuri "Maurt" SRL, pe podgăriile căreia sînt plantate soiuri de struguri – Sauvignon și Moldova pe o suprafață de cca 150 ha.

Infrastructura de postrecoltare în raionul Nisporeni este reprezentată de o rețea de depozite frigorifice cu o capacitate de păstrare de cca 6000 tone. Cel mai mare depozit frigorific se află în or. Nisporeni cu o capacitate totală de păstrare și procesare a strugurilor de masă și fructelor de cca 2655 tone.

Sectorul bancar în or Nisporeni este reprezentat prin existența a trei sucursale a celor mai mari instituții financiare ceea ce satisface nevoile de servicii, dar și cererea de credite pentru economia orașului și susținerea mediului de afaceri.

Componenta sociala

La situația de la începutul anului 2020, fondul locativ al or. Nisporeni constituie cca 5188 gospodării casnice, din care, 1293 apartamente în blocuri locative (65 de blocuri locative) și case de locuit individuale 3895 unități. Din totalul locuințelor existente, conectate la rețeaua de gaze naturale sînt cca 2955 unități. Nu sînt dotate la rețea de gaze naturale cca 940 de case. Sursa alternativă de energie, este o prioritate pentru UAT.

Primăria or. Nisporeni este fondatoare la entități cu caracter social, educațional și cultural:

1. Centrul de Reabilitare și Integrare Socială a Bătrânilor "Încredere" este un centru de plasament de zi pentru persoanele vârstnice și persoanele adulte cu dizabilități. Suprafața centrului este de cca 710 m2. Capacitatea totală de paturi este de 30. Anual de serviciile centrului beneficiază cca 45 de persoane. Total în localitate sînt la evidență cca 40 de persoane cu dizabilități și cca 2200 de persoane vârstnice.
2. Grădinița de copii "Licurici". Are o suprafață de cca 2600 m2. În anul 2020 cu suportul financiar al Guvernului României și al APL au fost reparate 4 pavilioane de joacă pentru copii. Pe parcursul anului 2021, Primaria or. Nisporeni în baza deciziei nr. 4/4 din 18.12.2020 a Consiliului Local Nisporeni a fost dizolvat centrul de zi pentru copii în situații de risc „Renaștere,,. Serviciul social prestat a fost transmis AO „Concordia,, din or. Nisporeni, iar spatiul a fost reparat capital și destinat Grădiniței Nr.3 Licurici pentru a fi deschise încă două grupe. Astfel capacitatea planificată a grădiniței este de 200 de copii ceea ce reprezintă 8 grupe. Real încadrat în grupe în 2021 sunt 150 de copii (6 grupe).
3. Grădinița de copii "Povestea". Este prima grădiniță de copii care în 2020 a trecut la energia solară și de biomasă, grație Proiectului "Eficiența energetică a clădirilor, lucrări de reparație eficientă", finanțat de UE cu contribuția APL. Capacitatea grădiniței constituie 300 de copii/12 grupe, real încadrat în grupe în 2021, sunt 293 de copii.
4. Grădinița de copii "Andrieș" are o suprafață de cca 510 m2 . Sursa de energie sunt gazele naturale. Este dotată cu un teren de joacă cu topogane și balansatoare. Capacitatea grădiniței constituie 80 de copii/4 grupe, real încadrat în grupe în 2021, sunt 80 de copii.

Or. Nisporeni cuprinde o rețea de instituții preșcolare care însă nu acoperă necesarul de acces la educația preșcolară pentru toți copii, reieșind din tendințele demografice actuale circa 150 de cereri pentru încadrarea în grădiniță a copiilor rămân nesatisfăcute. O altă problemă este că nu toate instituțiile educaționale sînt dotate cu surse alternative de energie, inclusiv energie regenerabilă.

5. Casa Națională din or. Nisporeni cuprinde activitățile cultural-educaționale. Scopul acelei case de cultură este de a cultiva valorile social-culturale, valorificarea patrimoniului cultural-istoric, promovarea oportunităților cognitive, inclusiv prin acțiuni de informare. Casa de cultură găzduiește colectivele artistice locale, ansamblul de muzică ușoară "Primăvara" și "Cosmic". Anual, cu suportul casei de cultură, sînt organizate evenimente legate de:
 - Omagierea operelor poetului M. Eminescu,
 - Comemorarea eroilor participanți la luptele din Afganistan,
 - Desfășurarea concursului "Dragobetele",
 - Concerte dedicate Zilei Internaționale a Femeii,
 - Ziua Drapelului Național,
 - Zilele or. Nisporeni,
 - Ziua Portului Popular,
 - Ziua Prunelor alte evenimente social-culturale.
6. Biblioteca or. Nisporeni are o suprafață de 155 m2. Este dotată cu 7180 de titluri de care în 20016 exemplare. Anual biblioteca deservește circa 1000 de cititori. În incinta bibliotecii se petrec diferite matinee și concursuri.

Pe teritoriul or. Nisporeni este situat complexul sportiv cu o suprafață de 2,2893 ha, al doilea ca mărime în Republica Moldova și este destinat găzduirii de competiții sportive, inclusiv de nivel

internațional. De astfel în oraș se regăsesc și alte spații sportive cum ar fi Secția de lupte Greco-Romane de pe teritoriul Clubului Trio.

În raionul Nisporeni funcționează Televiziunea locală „Albasat-TV” și este difuzat pe suport de hârtie Ziarul local „Deșteptarea”.

Conform datelor statistice în or. Nisporeni sînt înregistrate cîteva ONG-uri: "NIS-AGROINFORM", "EUROINFORM", "CLUBUL SOROPTIMIST INTERNATIONAL NISPORENI", "ASOCIATIA CARITABILA A STOMATOLOGILOR DIN MOLDOVA", "UNIVERSAL MEDIA", CLUBUL DE MOTOCICLISM "ENDURO-CROSS", CLUBUL SPORTIV DE FOTBAL "SPERANTA" NISPORENI, ASOCIAȘIA DE BĂȘTINAȘI "WE LOVE NISCITY".

8.1 Administrația publică locală

Orașul Nisporeni alături de alte 31 orașe din Republica Moldova, este definit conform Legii privind organizarea administrativ-teritorială a Republicii Moldova (nr. 764-XV din 27.12.2001) ca oraș și centru de reședință al centrului raional. Reieșind din acest statut în oraș sunt amplasate instituțiile care reprezintă autoritățile publice locale de nivelul I cât și autorități ce asigură prestarea servicii publice de nivel raional.

Conform legii privind administrația publică locală nr. 436-XVI din 28.12.2006 autoritățile publice locale ale orașului sunt reprezentate de către Consiliul local ca autoritate deliberativă și Primărie ca autoritate executivă.

Consiliul orășenesc Nisporeni este organul deliberativ suprem al orașului, care este organizat și își desfășoară activitatea în conformitate cu legislația în vigoare și propriul Regulament de organizare și funcționare. În conformitate cu aceste prevederi Consiliului orășenesc asigură procesul de gestionare și decizional în oraș. Consiliul orășenesc Nisporeni este format din 23 consilieri.

Primăria este instituția administrației publice locale condusă de primar, care activează în baza principiilor de autonomie locală, descentralizarea serviciilor publice, consultarea cetățenilor în problemele locale de interes deosebit și este organul de conducere operativă a treburilor publice locale. Primarul este autoritatea reprezentativă a populației și executivă a Consiliului local. Primăria Nisporeni este constituită din primar, viceprimar, secretar și specialiști responsabili pentru diferite domenii.

Pornind de la competența unității administrativ-teritoriale de nivelul întâi, primarul îndeplinește în teritoriul administrat următoarele atribuții de bază:

- Asigură executarea deciziilor consiliului local;
- Asigură, în limitele competenței, respectarea Constituției, legilor și altor acte normative;
- Asigură ordinea publică;
- Inițiază referendum local, alte măsuri de consultare a populației în problemele locale de interes deosebit;
- Ia măsuri pentru organizarea alegerilor și referendumului;
- Sprijină colaborarea cu localități din alte țări.

Petițiile

Managementul operațional al activității aparatului Primăriei constă și din examinarea și soluționarea petițiilor (reclamații, cereri, adresări) parvenite în adresa primăriei. Numărul de petiții parvenite și soluționate de către Primăria or. Nisporeni este reprezentată în diagrama de mai jos.

Numărul petițiilor scrise examinate de Primăria or. Nisporeni, anii 2018-2020

Sursa: Primăria or. Nisporeni

Conform datelor colectate și calculate, anual se dau răspuns în medie la cca 531 de petiții, ceea ce înseamnă cca 1,4 petiții examinate per zi. În anul 2018 au fost recepționate 581 petiții, 2019 – 471 petiții și în anul 2020 – 543 petiții toate petițiile sînt examinate pe suport de hîrtie.

Bugetul

Potrivit *Rapoartelor privind executarea bugetului conform clasificăției economice pentru perioada 2018-2020*, veniturilor încasate în perioada de referință este reprezentată în felul următor:

Ani	2018	2019	2020
Venituri, încasate în bugetul public local, lei	21 020 183	25 591 220	24 929 386

În anii 2019-2020 observă o creștere de încasări în bugetul public local de cca 5,25 % față de anul 2018.

APL dețin competențe depline în fixarea taxelor locale, în reglementarea construcțiilor și modul de folosire a terenurilor, în gestionarea patrimoniului local, în dezvoltarea și gestionarea infrastructurii locale de utilități publice (apă, canalizare, sanitație, drumuri etc.). APL pot iniția nestingherit crearea și managementul de parcuri industriale, incubatoare de afaceri și parteneriate public-private.

Principalele taxe locale, plăți efectuate la bugetul UAT de către subiecții locali sînt următoarele:

1. Taxa pentru salubritate.
2. Taxa de aplicare a simbolicii locale.
3. Impozitul pe bunurile imobiliare.
4. Taxa de amplasare.
5. Taxele pentru resursele naturale.
6. Taxa pentru amenajarea teritoriului.
7. Taxa de piață.
8. Taxa pentru parcare.
9. Taxa pentru parcaj.
10. Taxa pentru dispozitivele publicitare.

Evoluția înfrățirii cu orașele din țările străine

Primăria or. Nisporeni este parte a înfrățirilor din România și Ucraina:

1. Or. Lugoj, România, situat în județul Timiș. Populația stabilă a or. Lugoj este de cca 47 445 locuitori, cu o industrie dezvoltată, un hub comercial și turistic, cu o rețea de supermarketuri gestionate de operatori internaționali. Mun. Lugoj, la rândul său, este înfrățit cu localitățile din Grecia, Germania, Italia, Franța, Ungaria, Serbia, Macedonia de Nord.
2. Or. Sângeorz-Băi, România, situat în județul Bistrița Năsăud (Transilvania), inima munților Carpați cu numeroase bogății naturale. Multe izvoare vindecătoare, ape minerale și curative, atracții turistice și piesaje frumoase. Populația stabilă este de cca 9 679 locuitori. Principalele activități economice desfășurate – turism curativ, oieritul și procesarea produselor lactate.
3. Or. Breaza, România, situat în județul Prahova format din mai multe localități componente. Populația este de cca 16 000 locuitori. Profilul economic principal – servicii, agricultură și industrii. La fel, orașul este renumit prin fluctuația mare a turiștilor. Este un punct de legătură dintre localitățile județului Prahova și București.
4. Or. Tulcin, Ucraina (Тулчин, Винницькая область, Украина) cu o populație totală de cca 15 011 locuitor, conform situației din 2019. Este dezvoltat sectorul industriei alimentare (producerea de conserve, prelucrarea produselor lactate, procesarea produselor oleaginoase, prelucrarea cărnii etc.), prelucrarea lemnului, turismul cultural-istoric.

Înfrățirea, în calitate de proces de stabilire, consolidare și perpetuare a relațiilor social-economice, culturale și de prietenie, țintește cel puțin trei aspecte importante în dezvoltarea economică:

- a) Promovarea produselor autohtone în orașele, regiunile, țările înfrățite sporind astfel competitivitatea lor;
- b) Integrarea produselor în lanțurile valorile multinaționale de pe piețele externe, asigurând competitivitatea antreprenorilor locali în calitatea lor de recipienți antractivi de investiții;
- c) Asigurarea accesului la cererea solvabilă de pe piețele externe.

Pentru segmentul de dezvoltare economica locala si promovarea acesteia, cooperarea autoritatilor locale cu mediul de afaceri este imperativa, fapt care aduce impact pozitiv prin participarea actorilor de pe ambele parti la seminarii sau cursuri de pregatire de formare

profesionala în vederea atragerii investițiilor, fie naționale sau internaționale; sprijinirea afacerilor existente și cultivarea dezvoltării interesului economic, pentru entitățile de stat, dar și parteneriate publice-private; încurajarea, pregătirea și creșterea de noi antreprenori locali.

Accesul la serviciile publice locale

Alimentarea cu apă și canalizare

Or. Nisporeni dispune de un sistem centralizat de alimentare cu apă și de canalizare a apelor uzate. Lungimea totală a rețelelor de alimentare cu apă este de cca 121,2 km, iar a rețelelor de canalizare este de cca 42,3 km. Rețelele se află în gestiunea SA "Apă Canal Nisporeni". În localitate există 4 (patru) sonde arteziene conservate natural.

Sursa de apă livrată în or. Nisporeni este râul Prut. Capacitatea totală de extragere a apei este de cca 334.4 mii m³. Volumul anual de apă livrată consumatorilor locali este de cca 288.9 mii m³. Consum tehnologic este de cca 8 mii m³, la pierderi sînt raportate cca 37.5 mii m³ de apă.

La rețeaua de alimentare cu apă sînt conectate cca 4253 de gospodării casnice, lungimea totală a rețelelor de apă este de cca 121 km.

SA "Apă Canal Nisporeni" este unicul operator regional specializat în captarea, tratarea și distribuirea apei, colectarea și epurarea apelor uzate. Primăria or. Nisporeni este co-fondatorul operatorului împreună cu Consiliul Raional, primăria comunei Vărzărești și primăria satului Grozești.

Parametrii principali fizico-cantitativi, SA "Apă Canal Nisporeni"

Volumul de apă produs (captat) mii m³, anii 2018-2019		
Nr	2018	2019
1	322.7	334.4
Numărul consumatorilor conectați la rețelele de apeduct, anii 2018-2019		
2	4892	5579
Numărul consumatorilor conectați la rețelele de canalizare, anii 2018-2019		
3	1794	1971
Lungimea rețelelor de alimentare cu apă km, anii 2018-2019		
4	121.2	121.2
Lungimea rețelelor de canalizare km, anii 2018-2019		
4	34	42.82

Sursa: SA "Apă Canal Nisporeni"

Pentru o dezvoltare sustenabilă continuă operatorul necesită investiții considerabile:

- Repararea capitală a Stației de Epurare a apelor uzate, odată cu mărirea numărului de beneficiari ai sistemului de canalizare, s-a mărit și volumul apelor uzate care

necesită epurat. Stația a fost reparată ultima dată în anul 2016 cu suportul financiar al Agenția cehă pentru dezvoltare (CzDA).

- Procurarea unui buldoexcavator, pentru lucrările de reparație a țevelor și pentru lucrările de extindere a apeductului
- Extinderea capacității de tratare a Stației de Tratare de la 32l/s la 64l/s, pentru a putea asigura cu apă viitoarele extensii ale apeductului
- Construcția rezervorului Nisporeni-Est și a rețelei de sub-transmisie, pentru extinderea ulterioară a apeductului

Tarifele la alimentare cu apă și canalizare pentru consumatorii casnici și noncascnici prestat de SA "Apă Canal Nisporeni" este relativ moderat în comparație cu alți operatori economici din regiune.

Cuquantumul tarifelor pentru serviciul public de alimentare cu apă și canalizare prestat de SA "Apă Canal Nisporeni"			
<i>Alimentare cu apă</i>		<i>Canalizare și epurarea apelor uzate</i>	
17,99 lei/m3 (consumatorii casnici)	37,23 lei/m3 (consumatorii noncascnici)	18,02 lei/m3 (consumatorii casnici)	28,00 lei/m3 (consumatorii noncascnici)
Cuquantumul tarifelor pentru serviciul public de alimentare cu apă și canalizare prestat de ÎM "Apă Canal Ungheni"			
<i>Alimentare cu apă</i>		<i>Canalizare și epurarea apelor uzate</i>	
13,40 lei/m3 (consumatorii casnici)	22,15 lei/m3 (consumatorii noncascnici)	7,07 lei/m3 (consumatorii casnici)	16,32 lei/m3 (consumatorii noncascnici)
Cuquantumul tarifelor pentru serviciul public de alimentare cu apă și canalizare prestat de SA "Operator Regional Apă Canal Hîncești"			
<i>Alimentare cu apă</i>		<i>Canalizare și epurarea apelor uzate</i>	
18,40 lei/m3 (consumatorii casnici)	50,28 lei/m3 (consumatorii noncascnici)	7,35 lei/m3 (consumatorii casnici)	23,51 lei/m3 (consumatorii noncascnici)

Sursa: ANRE

Managementul deșeurilor solide în localitate este asigurat de către ÎM "Gospodăria Comunală Nisporeni", întreprindere subordonată primăriei or. Nisporeni. Activitatea întreprinderii cuprinde: colectarea, tratarea și eliminarea deșeurilor, salubritizarea localității, transporturi, depozități.

Pe teritoriul or. Nisporeni există o gunoiște autorizată (poligonul de deșeuri a fost amenajat în anul 2018, conform standardelor) cu o suprafață de cca 4,7 ha, aflată în gestiunea întreprinderii, și șase gunoiști neautorizate pe suprafața cărora haotic sînt depozitate deșeuri.

Or. Nisporeni face parte din prima etapă de impementare a proiectului național „Deșeuri Solide,, Prin intermediul acestui program, pe teritoriul orasului va fi amenajată o stație de transfer a deșeurilor. Odată colectate ele vor fi transferate la poligonul de depozitare a deșeurilor care va fi amplasat în orașul Ungheni.

În anul 2019 au fost încheiate cca 973 de contracte de gestionare a deșeurilor. Nr. de contracte încheiate cu persoane fizice cca 4053 și cca 164 contracte încheiate cu persoanele juridice. La serviciile de colectare a deșeurilor sînt conextate cca 83% din populație. Pentru extinderea serviciilor de colectare a deseurilor sunt necesare procurarea a 1000 de tomberoane de capacitate medie și procurarea unui buldozer compactor. De asemenea o necesitate este amenajarea unei stații de sortare a adeșeurilor solide.

ÎM "Gospodăria Comunală Nisporeni" planifică să ia măsuri de sensibilizare a consumatorilor de a încheia contracte corespunzătoare, prin aceasta implicit vor dispărea și deșeurile clandestine din localitate.

Tarifele pentru serviciile publice de colectare, transportare și depozitare a deșeurilor menajere:

- **99.22 lei m3** la comanda persoanelor fizice și juridice.
- **13,00 lei m3** pentru persoanele fizice care depozitează deșeurile menajere la lada comună.
- **1000 lei/lunar** pentru agenții economici care refuză încheierea contractului de prestări servicii de colectare a deșeurilor.
- **40 lei/lunar** pentru persoanele fizice care refuză încheierea serviciilor de colectare a deșeurilor.

Iluminatul stradal

Treptat, pe teritoriul localității sînt efectuate lucrări de iluminare totală a principalelor artere și a obiectelor de impotanță locală. Tariful pentru iluminatul stradal constituie cca 2,13 lei per/kWh. Pentru anul 2019 s-au cheltuit cca 107000,02 lei pentru iluminatul public. Lungimea totală a drumurilor iluminate este de 18,5 km și 2,5 km iluminare parc.

Infrastructura drumurilor

Infrastructura drumurilor locale cuprinde 55,4 km, din care asfaltate și petruite constituie 42,3 km. Numărul total de corpuri de iluminat în localitate 534 buc. În localitate nu există, deocamdată, piste amenajate pentru cicliști.

4. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT (**S** strength - puncte tari, **W** weakness - puncte slabe, **O** opportunities - oportunități, **T** threats - amenințări) este o metodă pentru proiectarea viziunii de dezvoltare de ansamblu a or. Nisporeni și constă în identificarea și evaluarea factorilor de influență interni și externi. Elementele analizei SWOT țin de doi factori interni (1) Puncte tari și (2) Puncte slabe și doi factori externi (3) Oportunități și (3) Amenințări.

Analiza SWOT de ansamblu a or. Nisporeni este reprezentată de următoarea matrice:

Puncte tari	Puncte slabe
<ol style="list-style-type: none"> 1. Acces la rețea de drumuri regionale și naționale. 2. Existența PUG (Planul Urbanistic General al or. Nisporeni). 3. Acorduri de înfrățire cu localitățile din România și Ucraina. 4. Existența și funcționarea Incubatorului de Afaceri pentru startup-uri, precum și alte entități de consultanță specializate. 5. Întreprinderi specializate în gestionarea utilităților publice 6. Existența subzonelor în cadrul ZEL "Ungheni-Business". 7. Forță de muncă calificată. 8. Existența Programului de Revitalizare Urbană a or. Nisporeni. 9. Funcționarea Comisiei pentru desfășurarea licitațiilor cu strigare într-o componență reprezentativă. 10. Sistem de comunicații dezvoltat (internet și telefonie mobilă). 11. Potențial investițional divers. 12. Existența resurselor naturale nevalorificate. 13. Dezvoltarea intercomunitară a Bazinului Hidrografic Nirnova. 14. Existența Centrului de tineret și sport din or. Nisporeni, Casa Națională din or. Nisporeni, Centrul de Reabilitare și Integrare a Bătrânilor, rețea de instituții preșcolare. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Migrația populației. 2. Resurse financiare limitate. 3. Lipsa surselor alternative de energie. 4. Lipsa pistelor pentru cicliști. 5. Capacități rudimentare de scriere și promovare a proiectelor. 6. Instruiri insuficiente în rândul funcționarilor publici locali, inclusiv în domeniul dezvoltării economice locale. 7. Existența gunoiștelor neautorizate. 8. Mecanism rudimentar de aplicare a facilităților pentru sectorul privat contribuabil (antreprenori). 9. Asociația de băștinași din or. Nisporeni nu este funcțională. 10. Grad redus de implicare civică a cetățenilor. 11. Starea drumurilor necorespunzătoare. 12. Rețeaua existentă de alimentare cu apă și canalizare nu acoperă în totalitate necesitățile de utilități ai orașului. 13. Infrastructură de odihnă și de agrement slab dezvoltată. 14. Managementul deșeurilor este inefficient.

Oportunități	Amenințări
<ol style="list-style-type: none"> 1. Investiții străine în industria de prelucrare. 2. Intenția de creare a Consiliului Economico-Social pe lângă Primarul or. Nisporeni. 3. Elaborarea și promovarea brandului de dezvoltare și valorificare a potențialului or. Nisporeni 4. Resurse europene disponibile pentru dezvoltarea social - economică a localității. 5. Inițierea dezvoltării unei platforme de interacțiune și comunicare din autoritățile publice locale, antreprenorii locali și grupurile comunitare locale. 6. Lansarea unui sistem fluctuant (în baza unor criterii prestabilite) de fixare a impozitelor și taxelor locale pentru antreprenorii locali. 7. Reactivarea și consolidarea funcționării Asociației Băștinașilor or. Nisporeni. 8. Consolidarea și extinderea sistemului de înfrățire cu localitățile din regiune. 9. Eficientizarea activității economico-financiare și corporativ-juridice a întreprinderilor din sistemul comunal. 10. Existența proiectului tehnic de dezvoltare a sistemului de iluminat în localitate. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Intensificarea procesului de migrare a populației economic active către alte localități din țară și de peste hotare. 2. Incapacitatea financiară a gospodăriilor casnice de a achita serviciile publice de gospodărie comunală. 3. Scăderea creșterii natalității și, ca urmare, neacoperirea instituțiilor educaționale cu copii și elevi. 4. Diminuarea competitivității produselor fabricate de întreprinderile locale ca rezultat al pierderii segmentelor de piață interne și externe. 5. Agravarea schimbărilor climatice (secete aspre, inundații, grindină etc.). 6. Majorarea costurilor la resursele energetice. 7. Intensificarea comercializării produselor agroalimentare de import. 8. Grad avansat de uzură a Stației de Epurare a Apelor Uzate. 9. Creșterea numărului de animale fără stăpân. 10. Risc de alunecări de teren și inundații în partea de jos a orașului.

5. OBIECTIVELE STRATEGICE

Rezultatele analizei situației social-economice actuale și evaluarea necesităților de dezvoltare echilibrată, rațională și implicată a or. Nisporeni au impus formularea a patru obiective strategice care urmează a fi atinse pe termen lung. Obiectivele sînt și direcțiile de dezvoltare strategică a localității.

1. Dezvoltarea economică locală robustă, durabilă și inclusivă.
2. Administrație publică locală performantă și competentă.
3. Infrastructura locală dezvoltată, fiabilă și prietenoasă mediului.
4. Servicii sociale accesibile și integrate coerent

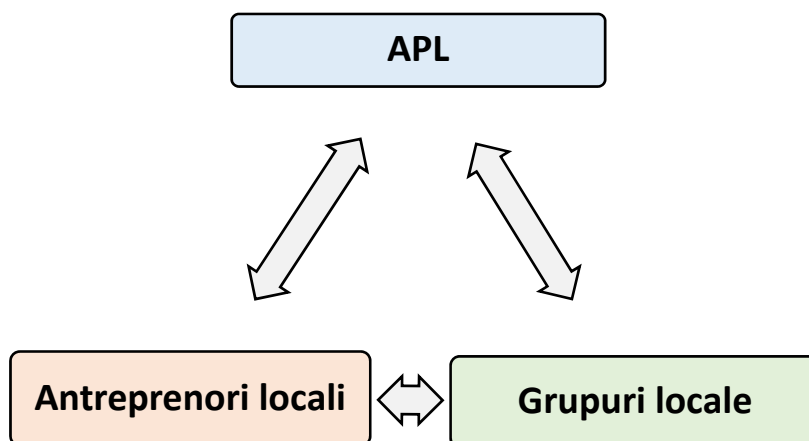
Fiecare obiectiv strategic este dezagregat în programe și acțiuni (proiecte) măsurabile, realizabile, susținute în timp și cu impact cumulativ pozitiv.

5.1 Obiectivul strategic 1. Dezvoltarea economică locală robustă, durabilă și inclusivă

Dezvoltarea social-economică pe termen mediu și lung a or. Nisporeni depinde de asigurarea unor condiții stabile și favorabile pentru sectorul privat, în special prin crearea unor platforme de comunicare și interacțiune cu toate părțile interesate.

Principalii responsabili în dezvoltarea economică locală sînt actorii care fac parte din așa numitul triunghi strategic: (1) administrația publică locală (deliberativă și executivă), (2) antreprenorii locali, organizați individual sau colectiv și, (3) grupuri locale (lideri comunitari, persoane influente, populația, ONG, grupurile de acțiune etc).

Triunghiul strategic de dezvoltare economică locală propus pentru dezvoltarea or. Nisporeni

Antreprenorii locali joacă un rol important în dezvoltarea economiei or. Nisporeni, sînt principalii actori în dezvoltarea economiei locale. Acest grup creează locuri de muncă în localitate și reprezintă o sursă reală de venituri pentru bugetul comunității.

APL este veriga aleasă de către comunitatea locală și promovează interesele social-economice ale localității. Primarul și Consiliul local sînt cei care poartă responsabilitatea maximă pentru nivelul actual și viitor de dezvoltare economică. Din grupurile locale fac parte masele largi ale populației, ele sînt denumite și motoarele asocierii antreprenorilor, comercianților și produc un impact economic pozitiv pentru întreaga comunitate.

OS 1. Dezvoltarea economică locală robustă, durabilă și inclusivă	
Programe	Proiecte / Acțiuni
Crearea platformei de dialog socio-economic	<ul style="list-style-type: none"> • Lansarea consultărilor privind instituirea Consiliului Social-Economic pe lângă Primarul o. Nisporeni. • Cooptarea reprezentanților mediului de afaceri, APL, asociații de profil și parteneri de dezvoltare în Consiliul Social-Economic. • Elaborarea Regulamentului de organizare și funcționare a Consiliului Social-Economic, proiectarea domeniilor de intervenție. • Constituirea Consiliului Social-Economic.
Sporirea atractivității or. Nisporeni și promovarea obiectivelor turistice	<ul style="list-style-type: none"> • Construirea unui drum de acces către monumentul Crucea mântuirii neamului român. • Inventarierea tuturor obiectelor cu potențial de atracție turistică. • Atribuirea Casei Naționale statutului de Monument Istorico-Arhitectoral. • Crearea platformei de digitalizare a atracțiilor turistice. • Organizarea cursurilor de instruire pentru actorii implicați în dezvoltarea turismului. • Înființarea unui centru de informare turistică.
Consolidarea legăturilor cu persoanele plecate de la baștină	<ul style="list-style-type: none"> • Repunerea în funcțiune a Asociației Băținașilor din or. Nisporeni. • Crearea bazei de date cu migranții plecați din or. Nisporeni. • Realizarea întrunirilor cu Asociația Băștinașilor, elaborarea planurilor de acțiuni, implimentarea de proiecte și consolidarea rețelei.
Promovarea produselor și serviciilor cu o valoare adăugată înaltă	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea brandului or. Nisporeni. • Înregistrarea brandului la AGEPI. • Promovarea și mediatizarea brandului.
Stimularea dezvoltării antreprenoriatului și atragerea investițiilor	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea criteriilor de beneficiere de către sectorul privat a înlesnirilor/facilităților. • Implementarea facilităților pentru antreprenorii locali.

	<ul style="list-style-type: none">• Organizarea forumurilor economice și expozițiilor de promovare a produselor.• Dezvoltarea și promovarea afacerilor în rândul tinerilor.• Crearea Centrului de suport în afaceri pentru tineri.• Atragerea de investitori pe teritoriul subzonei economice libere Nisporeni (ZEL, Ungheni).• Elaborarea Ghidului afacerilor de succes din o. Nisporeni.• Elaborarea studiului privind activitățile economice și nevoile de diversificare a lor.• Expertiza tehnico-patrimonială și juridică a clădirilor industriale delăsate.
--	---

5.2 Obiectivul strategic 2. Administrația publică locală performantă și competentă

O mai bună guvernare și o activitate mai eficientă a sectorului public în parteneriat cu societatea civilă constituie premise importante pentru asigurarea creșterii și dezvoltării economice durabile.

Instituirea unui sistem modern al administrației publice locale va consolida procesele democratice și economia de piață ale cărui principii de funcționare vor corespunde celor mai avansate practici europene. Preluarea experienței europene în gestionarea treburilor publice și atragerea investițiilor este punctul de pornire a administrației locale, iar digitalizarea și informatizarea activității va transforma esențial paradigma de dezvoltare a APL.

OS 2. Administrația publică locală performantă și competentă	
Programe	Proiecte / Acțiuni
Extinderea, diversificarea și consolidarea înfrățărilor cu localitățile din alte țări	<ul style="list-style-type: none"> • Înființarea grupurilor de înfrățire, elaborarea platformelor, semnarea și parafarea înfrățărilor. • Preluarea de la localitățile înfrățite a experiențelor de atragere a investițiilor și promovarea produselor. • Instituirea platformei de comunicare cu societatea civilă și mediul de afaceri din or. înfrățite. • Inițierea lansării anuale a Forumurilor Economice cu or. înfrățite.
Informatizarea proceselor managementului public	<ul style="list-style-type: none"> • Implementarea la nivel de APL a SI "Managementul documentelor", "Managementul petițiilor", "Managementul resurselor umane". • Studiu privind oportunitatea de digitalizare a serviciilor publice. • Dinamizarea activității Grupurilor de Inițiativă Locală pentru or. Nisporeni
Profesionalizarea resurselor umane din administrația publică locală	<ul style="list-style-type: none"> • Elaborarea Programului necesarului de instruire a APL. • Efectuarea de instruire tematice (dezvoltarea locala, investiții, promovări etc.) • Stimularea financiară și non-financiară a persoanelor APL pentru performanțe, vizite de studiu.

5.3 Obiectivul strategic 3. Infrastructura locală dezvoltată, fiabilă și prietenoasă mediului

O infrastructură slab dezvoltată creează discrepanțe social-economice dintre localități, precum și dintre centru și periferie. Ritmul de dezvoltare a localității depinde de calitatea serviciilor publice (alimentare cu apă, infrastructura drumurilor, iluminatul stradal, gazificarea etc) și de afluxul de investiții în sectorul privat.

Starea mediului ambiant și utilizarea durabilă a resurselor naturale influențează condițiile de creștere economică, nivelul și calitatea vieții populației. Ameliorarea protecției mediului, menținerea durabilității ecologice și de gestionarea resurselor naturale influențează dezvoltarea și promovarea energiei regenerabile (ieftină, ecologică și inofensivă).

OS 3. Infrastructura locală dezvoltată, fiabilă și prietenoasă mediului	
Programe	Proiecte / Acțiuni
Servicii publice neîntrerupte și de calitate	<ul style="list-style-type: none"> • Conectarea la rețea de gaze naturale a cca 1600 de gospodării casnice. • Conectarea la sistemul de alimentare cu apă a cca 800 de gospodării casnice. • Conectarea la sistemul de canalizare a apelor uzate a cca 2200 de gospodării casnice. • Lichidarea a 6 gunoiști neautorizate și amplasarea unei stații noi de sortare a desurilor solide. • Sporirea capacității de gestionare a deșeurilor. • Crearea unei infrastructuri pentru colectare, sortare și reciclare a deșeurilor. • Elaborarea studiului privind construirea pistelor pentru cicliști și cărucioare. • Lucrări de plombare și reparație a străzilor. • Efectuarea marcajelor rutiere or. Nisporeni. • Elaborarea studiului privind eficientizarea activității întreprinderilor Apă Canal și de Gospodărie Comunală
Protecția mediului și promovarea energiei regenerabile	<ul style="list-style-type: none"> • Înzestrarea instituțiilor publice ("Încredere", "Licurici", "Andrieș", "Casa Națională") cu infrastructură regenerabilă. • Înzestrarea clădirii administrative a Primăriei or. Nisporeni cu infrastructura solară. • Construcția unei centrale electrice fotovoltaice • Lucrări de evaluare cantitativă și calitativă a pădurilor. • Plantarea a cca 30 de ha de păduri în intravilanul or. Nisporeni. • Elaborarea programului de amenajare a Parcului Central etapa II or. Nisporeni • Reducerea emisiilor de CO2 cu 20 %

5.4 Obiectivul strategic 4. Servicii sociale accesibile și integrate coerent

Din cauza fluctuației șomajului și remunerării diferențiate a muncii, resursele umane sînt utilizate insuficient, fapt ce provoacă degradarea lor treptată. Nu mai puțin importantă este și abordarea persoanelor din categoriile de populație social-vulnerabile. Chiar dacă numărul persoanelor cu dizabilități în or. Nisporeni este nesemnificativă și acest segment de persoane beneficiază de ajutor social, APL vor acorda și în continuare tot suportul necesar. Ridicarea nivelului de trai va fi efectuată și prin valorificarea patrimoniului cultural-istoric.

OS 4. Servicii sociale accesibile și integrate coerent	
Programe	Proiecte / Acțiuni
Opținerea egalității de gen și abilitarea femeilor și fetelor	<ul style="list-style-type: none"> • Consolidarea capacităților ONG-urilor privind abilitarea femeilor în dezvoltarea activismului. • Realizarea includerii a femeilor și bărbaților pe listele de candidați locali și angajarea în serviciul public la cota de 40%. • Crearea și consolidarea rețelei de mentorat pentru femei. • Elaborarea programului local de asigurare a egalității de gen și abilitarea femeilor și fetelor.
Combaterea șomajului	<ul style="list-style-type: none"> • Organizarea târgurilor locurilor de muncă (oferte instructiv-educaționale). • Implicarea tinerilor, prin intermediul Centrului de Tineret, în procesele decizionale la nivel sectorial și intersectorial
Susținerea persoanelor vulnerabile	<ul style="list-style-type: none"> • Fortificarea instituțională, funcțională și materială a centrului "Încrederea". • Acordarea de înlesniri agenților economici pentru locurile de muncă oferite. • Monitorizarea evoluției situației persoanelor social-vulnerabile. • Construcția rampelor de acces către toate instituțiile publice. • Construcția locuințelor sociale
Valorificarea patrimoniului cultural	<ul style="list-style-type: none"> • Diversificarea genurilor de activitate a Casei Naționale. • Atragerea de investiții pentru susținerea și promovarea grupurilor artistice (folclor, dans și port popular etc.) • Inventarierea și evaluarea siturilor culturale în Nisporeni. • Elaborarea Programului privind comunicarea culturală transfrontalieră.

<p>Reducerea numarului de animale fără adăpost</p>	<ul style="list-style-type: none">• Elaborarea unui Regulament privind întreținerea animalelor de companie cu și fără stăpân.• Inițierea unei campanii de sterilizare a animalelor fără adăpost.
--	---

6. CADRUL DE MONITORIZARE A SDSE

În urma aprobării SDSE, executarea acesteia devine obligatorie pentru toți actorii implicați în implementare și instituțiile publice de resort, prin includerea acțiunilor care le revin în planurile anuale de activitate. Entitățile responsabile pentru implementarea SDSE întrebunțează, inclusiv, resursele financiare, logistice, materiale, umane, bugetare pentru implementarea obiectivelor din contul programelor bugetare și resurselor financiare atrase.

Monitorizarea se realizează în procesul de implementare a SDSE în scopul stabilirii gradului de realizare a acțiunilor, modului de conformitate a acțiunilor întreprinse cu cele planificate, identificarea cauzelor întârzierilor și modificărilor pentru îmbunătățirea procesului de implementare.

Monitorizarea va fi un proces continuu realizat de către subdiviziunea interioară din cadrul Primăriei or. Nisporeni desemnată sau de către un grup instituționalizat de persoane, creat prin actul administrativ al Primarului. Monitorizarea se va efectua în conformitate cu procedurile interioare stabilite și în baza indicatorilor.

Rezultatele monitorizării SDSE vor fi incluse în rapoartele de progres intermediare, care servesc pentru elaborarea raportului anual de progres. În caz de necesitate perioadicitatea rapoartelor de progres pot fi și mai scurte (trimestriale, semestriale) la decizia organului competent. Monitorizarea poate fi efectuată și prin intermediul platformei electronice de raportare.

Rezultatele monitorizării SDSE este inclus în raportul anual consolidat, care va conține analiza realizării obiectivelor (acțiunilor), măsurilor stabilite și va servi drept document de referință pentru planificarea activităților pentru anul următor.

Evaluarea se va efectua în procesul de implementare a documentului (evaluarea intermediară) și după expirarea termenului de implementare a documentului (evaluarea finală) în scopul prezentării unei imagini clare și obiective în conformitate cu următoarele criterii de bază:

1. Gradul de realizare a obiectivelor.
2. Modul de utilizare a resurselor alocate, inclusiv bugetare.
3. Capacitatea de a produce efecte de durată.
4. Impactul documentului, estimat în cadrul evaluării finale.

Raportul de evaluare va avea următoarea structură (acestea sînt elementele principale de bază):

1. Sumar executiv (descrierea scopului și a obiectivelor de documentului evaluat, rezultatele obținute în procesul de implementare, concluziile și recomandările principale).
2. Introducere (descrierea succintă a documentului de planificare strategică evaluat, a scopul evaluării, a metodelor de evaluare și a constrîngerilor în procesul de evaluare).
3. Constatări (prezentarea detaliată a rezultatelor evaluării, în conformitate cu criteriile de relevanță, eficacitate, eficiență, durabilitate și, la avaluarea finală, impact al documentului).
4. Concluziile (descrierea succintă a concluziilor făcute în baza evaluării).
5. Recomandări (descrierea activităților recomandate pentru îmbunătățirea situației din domeniu sau subdomeniul inclus în documente).

Rezultatele evaluării sînt utilizate la revizuirea și actualizarea SDSE și a altor documente de planificare în proces de implementare, precum și se va ține cont și la elaborarea, planificarea altor intervenții viitoare. Rapoartele de evaluare se publică pe paginile web oficiale ale autorității publice și entităților de responsabile.

7. RISCURI ȘI IMPEDIMENTE DE IMPLEMENTARE

Procesul de implementare a oricărui document de planificare strategică presupune identificarea anumitor riscuri. Riscurile sînt situații care pot apărea în procesul de realizare a SDSE. Riscurile pot fi interne și externe. În tabelul de mai jos au au fost identificate cîteva riscuri principale și modalitățile de gestionare a lor.

Domeniu	Descriere
Riscuri și impedimente interne	
Managementul implementării strategiei	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Confruntări de interese privind implementarea strategiei. ▪ Resurse financiare limitate. ▪ Imposibilitatea de a atrage investiții. ▪ Interese de grup.
Parteneriat	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Neconlucrarea autorităților publice locale cu sectorul de afaceri, comunitatea și sectorul asociativ. ▪ Indiferența și neimplicarea populației în susținerea inițiativelor. ▪ Neimplicarea partenerilor naționali și internaționali.
Dezvoltare economică	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lipsa interesului sectorului privat în dezvoltarea economică locală. ▪ Interdependența sectorului industrial de verigile lanțului valoric livrare-aprovizionare
Social	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Resurse limitate pentru dezvoltarea infrastructurii sociale. ▪ Migrarea forței de muncă. ▪ Agravarea COVID-19
Mediu	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Agravarea efectelor dăunătoare de poluare a mediului ambiant. ▪ Intensificarea impactului schimbărilor climatice. ▪ Servicii de salubritate ineficiente.
Riscuri și impedimente externe	
Cadrul politico-juridic	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Instabilitatea cursului politic. ▪ Contradicția și instabilitatea legislației în vigoare
Relații cu partenerii externi	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Lipsa conlucrării cu autoritățile publice ▪ Neimplicarea partenerilor internațional.
Starea economiei	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Potențial investițional redus. ▪ Inaccesibilitatea piețelor de desfacere peste hotare.

	<ul style="list-style-type: none">▪ Infrastructura de afaceri subdezvoltată.▪ Instabilitate economică.
--	---

PLANUL DE ACȚIUNI

1. DEZVOLTAREA ECONOMICĂ LOCALĂ ROBUSTĂ, DURABILĂ ȘI INCLUSIVĂ

Programe	Proiecte / Acțiuni	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimat, mii lei	Surse de finanțare
Crearea platformei de dialog socio-economic	Lansarea consultărilor privind instituirea Consiliului Social-Economic pe lângă Primarul or. Nisporeni	2022-2023	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale	30,0	Buget local, surse atrase
	Cooptarea reprezentanților mediului de afaceri, asociații de profil, APL, parteneri de dezvoltare în CSE	2022-2023	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale	-	Buget local, surse atrase
	Elaborarea Regulamentului de organizare și funcționare a CSE, proiectarea domeniilor de intervenție	2022-2023	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale	15,0	Buget local, surse atrase
	Constituirea CSE	2022-2023	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale	-	Buget local, surse atrase

Programe	Proiecte / Acțiuni	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimat, mii lei	Surse de finanțare
Sporirea atractivității or. Nisporeni și promovarea obiectivelor turistice	Construirea unui drum de acces către monumentul Crucea mântuirii neamului român	2022-2027	Primăria, Consiliul local, agenți economici, grupurile locale		Buget local, surse atrase
	Reabilitarea parcului central din orașul Nisporeni, etapa II	2022 - 2025	Primăria	13.000	Buget local, surse atrase
	Inventarierea tuturor obiectelor cu potențial turistic	2022-2025	Primăria, Consiliul local, agenți economici, grupurile locale		Buget local, surse atrase
	Crearea platformei de digitalizare a atracțiilor turistice	2022-2025	Primăria, Consiliul local, agenți economici, grupurile locale		Buget local, surse atrase
	Organizarea cursurilor de instruire pentru actorii implicați în dezvoltarea turismului	2022-2027	Primăria, Consiliul local, agenți economici, grupurile locale	300,0	Buget local, surse atrase
	Atribuirea Casei Naționale statutului de Monumet Istorico-Arhitectural.	2022 -2023	Primaria, Casa Națională		Buget local

Programe	Proiecte / Acțiuni	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimat, mii lei	Surse de finanțare
Consolidarea legăturilor cu persoanele plecate de la baștină	Repunerea în funcțiune Asociației Băștinașilor din or. Nisporeni	2021-2022	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, MIM	15,0	Buget local, surse atrase
	Crearea bazei de date cu migranții plecați din or. Nisporeni	2021-2023	ONG, reprezentanții comunității locale, Primăria	20,0	Buget local, surse atrase
	Realizarea întrunirilor ABN, elaborarea planurilor de acțiuni, implementarea de proiecte, consolidarea rețelei ABN	2021-2027	ONG, reprezentanții comunității locale, Primăria	200,0	Buget local, surse atrase
Promovarea produselor și serviciilor cu o valoare adăugată înaltă	Elaborarea brandului (logoul în combinație cu sloganul verbal) or. Nisporeni	2022-2025	Parteneri, sectorul privat, Primăria	100,0	Buget local, surse atrase
	Înregistrarea brandului or. Nisporeni la AGEPI	2024	Parteneri, sectorul privat, Primăria	20,0	Buget local, surse atrase
	Promovarea și mediatizarea brandului or. Nisporeni (aspecte economice, sociale și culturale)	2024-2027	Parteneri, sectorul privat, Primăria	150,0	Buget local, surse atrase

Programe	Proiecte / Acțiuni	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimat, mii lei	Surse de finanțare
Stimularea dezvoltării antreprenoriatului și atragerea investițiilor	Elaborarea criteriilor de beneficiere de către sectorul privat a facilităților, inclusiv fiscale	2023-2024	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, parteneri	50,0	Buget local, surse atrase
	Implementarea facilităților pentru antreprenorii locali (crează locuri de muncă, susțin păturile vulnerabile, dezvoltă bugetul local etc.)	2023-2024	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, parteneri	10,0	Buget local, surse atrase
	Organizarea forumurilor economice și expozițiilor de promovare a produselor / serviciilor locale	2022-2027	ONG, Primăria, parteneri, grupuri locale	45,0	Buget local, surse atrase
	Instruirea liderilor locali în scrierea și promovarea proiectelor	2021-2027	ONG, Primăria, parteneri, grupuri locale	100,0	Buget local, surse atrase
	Dezvoltarea și promovarea afacerilor în rândul tinerilor (șomerilor) și celor întorși de la munci de peste hotare	2022-2027	Partenerii de dezvoltare, IAN, grupuri locale	100,0	Buget local, surse atrase
	Crearea unui Centru de suport în afaceri pentru tineri	2022-2025	Partenerii de dezvoltare, grupuri locale, ONG	500,0	Buget local, surse atrase

Programe	Proiecte / Acțiuni	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimat, mii lei	Surse de finanțare
Stimularea dezvoltării antreprenoriatului și atragerea investițiilor	Atragerea de investitori pe teritoriul subzonei Nisporeni, ZEL Ungheni	2022-2027	CCI, Primăria, ONG, grupurile locale, parteneri	500,0	Buget local, surse atrase
	Elaborarea Ghidului afacerilor de succes din or. Nisporeni	2022-2027	CCI, Primăria, ONG, grupurile locale, parteneri	20,0	Buget local, surse atrase
	Elaborarea studiului privind activitățile economice și nevoile de diversificare a lor	2022-2024	ONG, grupurile locale, Primăria	150,0	Buget local, surse atrase
	Expertiza (inventarierea) tehnico-patrimonială și juridică a clădirilor industriale delăsate	2022-2025	Primăria, Consiliul local	500,0	Buget local, surse atrase

2. ADMINISTRAȚIE PUBLICĂ LOCALĂ PERFORMANTĂ ȘI COMPETENTĂ

Programe	Proiecte / Acțiuni	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimat, mii lei	Surse de finanțare
Extinderea, diversificarea și consolidarea înfrăților cu localitățile din alte țări	Elaborarea conceptului de înfrățiri, a foii de parcurs și a pașaportului localității	2022-2023	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, partenerii	50,0	Buget local, surse atrase
	Înființarea grupurilor de înfrățire, elaborarea platformelor, semnarea și parafarea înfrăților	2022-2023	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, partenerii	10,0	Buget local, surse atrase
	Preluarea de la localitățile înfrățite a experiențelor de atragere de investiții și promovarea produselor	2022-2028	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, partenerii	20,0	Buget local, surse atrase
	Instituirea platformei de comunicare cu societatea civilă și mediul de afaceri din or. înfrățite	2022-2028	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, partenerii	20,0	Buget local, surse atrase
	Inițierea lansării anuale a Forumurilor Economice cu or. înfrățite	2022-2027	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, partenerii	490,0	Buget local, surse atrase

Programe	Proiecte / Acțiuni	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimat, mii lei	Surse de finanțare
Informatizarea proceselor managementului public	Implementarea la nivel de APL a SI "Managementul documentelor", SI "Managementul petițiilor" și SI "Managementul resurselor umane"	2023-2024	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, partenerii	180,0	Buget local, surse atrase
	Studiu privind oportunitatea de digitalizare a serviciilor publice	2023-2024	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, partenerii	90,0	Buget local, surse atrase
	Dinamizarea activității Grupurilor de Inițiativă Locală pentru or. Nisporeni	2022-2025	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, partenerii	50,0	Buget local, surse atrase
Profesionalizarea resurselor umane din APL	Elaborarea Programului necesarului de instruire a APL	2022-2023	ONG, grupurile locale, APL	10,0	Buget local, surse atrase
	Efectuarea de instruire tematice (dezvoltarea locala, investiții, promovări etc.)	2022-2027	ONG, grupurile locale, APL	100,0	Buget local, surse atrase
	Stimularea financiară și non-financiară a persoanelor APL pentru performanțe, vizite de studiu.	2022-2028	APL, ONG, parteneri	100,0	Buget local, surse atrase

3. INFRASTRUCTURA LOCALĂ DEZVOLTATĂ, FIABILĂ ȘI PRIETENOASĂ MEDIULUI

Programe	Proiecte / Acțiuni	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimat, mii lei	Surse de finanțare
Servicii publice neîntrerupte și de calitate	Conectarea la rețea de gaze naturale a cca 1600 de gospodării casnice	2022-2028	Operatorul economic, APL, FDR, parteneri	4800,0	Buget local, surse atrase
	Conectarea la sistemul de alimentare cu apă a cca 800 de gospodării casnice	2022-2028	Operatorul economic, APL, FDR, parteneri	2400,0	Buget local, surse atrase
	Conectarea la sistemul de canalizare a apelor uzate a cca 2200 de gospodării casnice	2022-2028	Operatorul economic, APL, FDR, parteneri	6600,0	Buget local, surse atrase
	Lichidarea a 6 gunoiști neautorizate și construcția stației de sortare a deșeurilor solide	2022-2028	Operatorul economic, APL, FDR, parteneri	200,0	Buget local, surse atrase
	Sporirea capacității de gestionare a deșeurilor	2022-2028	Operatorul economic, APL, FDR, parteneri		Buget local, surse atrase
	Crearea unei infrastructuri pentru colectare, sortare și reciclare a deșeurilor	2022-2028	Operatorul economic, APL, FDR, parteneri		Buget local, surse atrase
	Elaborarea studiului privind construirea pistelor pentru cicliști, cărucioare - mame cu copii	2023-2024	Sectorul privat, parteneri, APL	60,0	Buget local, surse atrase
	Lucrări de plombare și reparație a străzilor	2022-2028	APL, FDR, parteneri, FR	1190,0	Buget local, surse atrase
	Efectuarea marcajelor rutiere or. Nisporeni	2023-2024	APL, FDR, parteneri, FR	150,0	Buget local, surse atrase

	Elaborarea studiului privind eficientizarea activității întreprinderilor Apă Canal și de Gospodărie Comunală	2022-2023	APL, operatorii economici, partenerii, FDR	150,0	Buget local, surse atrase
	Crearea Asociațiilor de administrare a blocurilor locative	2022-2028	APL, operatori, parteneri		Buget local, surse atrase

Programe	Proiecte / Acțiuni	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimat, mii lei	Surse de finanțare
Protecția mediului și promovarea energiei regenerabile	Înzestrarea instituțiilor publice (Încredere, Licurici, Andrieș, Casa Națională) cu infrastructură solară	2022-2025	APL, FEE, parteneri	800,0	Buget local, surse atrase
	Înzestrarea clădirii administrative a Primăriei or. Nisporeni cu infrastructura solară	2022-2023	APL, FEE, parteneri	160,0	Buget local, surse atrase
	Lucrări de evaluare a pădurilor, amenajări	2022-2027	APL, parteneri, IS Nisporeni Silva	114,0	Buget local, surse atrase
	Plantarea a cca 30 de ha de păduri în intravilanul or. Nisporeni	2022-2027	APL, parteneri, IS Nisporeni Silva		Buget local, surse atrase
	Elaborarea programului de amenajare a Parcului or. Nisporeni	2022-2024	APL, parteneri, IS Nisporeni Silva	200,0	Buget local, surse atrase
	Inventarierea și evaluarea sistematică a surselor de emisii de CO2	2022-2024	APL, parteneri de dezvoltare, sectorul privat, comunități locale		Buget local, surse atrase
	Implementarea și monitorizarea Planului de acțiuni privind energia durabilă și clima	2027-2027	APL, parteneri de dezvoltare, sectorul privat, comunități locale		Buget local, surse atrase

4. SERVICII SOCIALE ACCESIBILE ȘI COERENT INTEGRATE

Programe	Proiecte / Acțiuni	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimat, mii lei	Surse de finanțare
Opținerea egalității de gen și abilitarea femeilor și fetelor	Consolidarea capacităților ONG-urilor privind abilitarea femeilor în dezvoltarea activismului	2021-2027	APL, ONG, parteneri	400,0	Buget local, surse atrase
	Realizarea includerii a femeilor și bărbaților în listele de candidați locali și angajări în serviciul public la cota de 40%.	2021-2027	APL, ONG, parteneri		Buget local, surse atrase
	Crearea și consolidarea rețelei de mentorat pentru femei	2021-2027	APL, ONG, comunități locale, parteneri	350,0	Buget local, surse atrase
	Elaborarea programului local de asigurarea a egalității de gen și abilitarea femeilor și fetelor.	2021-2022	APL, ONG, comunități locale, parteneri	200,0	Buget local, surse atrase
Combaterea șomajului	Organizarea târgurilor locurilor de muncă (oferte educaționale)	2021-2027	APL, DOFM, parteneri	80,0	Buget local, surse atrase
	Inițierea lucrărilor publice prin atragerea șomerilor	2021-2027	APL, DOFM, parteneri	-	Buget local, surse atrase

Suținerea persoanelor vulnerabile	Fortificarea centrelor de ajutorare și suport ”Încrederea”	2022-2024	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, partenerii	200,0	Buget local, surse atrase
	Acordarea de înlesniri agenților economici pentru locurile de muncă oferite	2021-2027	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, partenerii		Buget local, surse atrase
	Monitorizarea evoluției situației persoanelor social-vulnerabile	2021-2027	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, partenerii	350,0	Buget local, surse atrase
	Construcția rampelor de acces către toate instituțiile publice	2021-2027	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, partenerii		Buget local, surse atrase
	Construcția locuințelor sociale	2021-2027	Primăria, Consiliul local, ONG, grupurile locale, partenerii		Buget local, surse atrase

Programe	Proiecte / Acțiuni	Perioada de implementare	Responsabil	Cost estimat, mii lei	Surse de finanțare
Valorificarea patrimoniului cultural	Diversificarea genurilor de activitate a Casei Naționale	2022-2023	APL, parteneri, ONG	10,0	Buget local, surse atrase
	Atragerea de investiții pentru susținerea și promovarea grupurilor artistice (folclor, dans popular etc.)	2021-2025	APL, parteneri, ONG, sectorul privat	150,0	Buget local, surse atrase
	Inventarierea și evaluarea siturilor culturale în Nisporeni	2021-2025	APL, parteneri, ONG	50,0	Buget local, surse atrase
	Conferirea Casei Naționale a statutului de monument istorico-cultural și revenirea la aspectul arhitectonic de altădată a edificiului	2021-2027	APL, parteneri, ONG, sectorul privat		Buget local, surse atrase
	Elaborarea Programului privind comunicarea culturală transfrontalieră	2021-2025	APL, parteneri, ONG	80,0	Buget local, surse atrase